

Esinetyö ja ihmistyö

EEVA KAUKOLUOTO

”... nyt pien’ on ihminen ja ihmistyö,
mut sentään sydämissä kansain, maiden
kuin ennen kukkii ahot autuaiden.
Kuin muinen siellä kuolottuuden kaipuu ...”

(Eino Leino: Juhana Herttuan ja Catharina Jagellonian lauluja [1919])

Motoksi ottamani Eino Leinon runo kertoo tekstini ytimen. On kysymys ihmisestä ja ihmisen työstä, pienestä ja suuresta. Ihmettelen ja etsin ”työtä”. Kiinnostukseni työhön on noussut kasvatusyhteistyötä lasten päivähoitossa koskevan tutkimukseni yhteydessä. Lasta koskeva yhteistyö on paljolti naisten keskinäistä työtä.

Pohdin ”työtä” naiivilla ja vähän ilkkurisella tavalla. (*Pohminen* on ennen muinoin tarkoittanut viljaerien heittämistä ilmaan, jolloin akannat ovat lentäneet pois tuulen mukana.) ”Työ” näyttää olevan paitsi vaikea myös jotenkin hupaisa olio. Marssitan ensiksi näyttämölle ”työoliot” kuin ilveilijät konsanaan. Puolustan esitystapaani omalla maailmaorientaatiollani, jossa kuvilla, mielikuvilla, lapsellisuuksella ja leikkisyydellä sekä kasvun ja muutoksen ideoilla on sijansa. Suomen kieli sekä sen lähi- ja etäsukukielet näyttävät ”työn” aarreaittana. Hyödynnän niitä.

Loppupuolella palaan otsikkooni, esineelliseen ja sosiaaliseen työhön, niiden yhdistymiseen ja kieltoutumiseen, mutta myös erillistymiseen ja vastakkainasettumiseen. Esineellinen tai materiaallinen näyttää saaneen nykymaailmassa ylivallan sosiaalisesta, inhimillisestä, älyllisestä. Peilaan ajatuksiani Marxin kahteen lausumaan. Hänen mukaansa esineellinen ja sosiaalinen työ eroavat periaatteellisesti toisistaan. Ihminen älyllistää materiaa äärimmäisen samalla, kun ihminen itse, ihmisäly, pyritään madaltamaan pelkän materiaalin tasolle.

Käsitykseni on, että esineellismateriaalinen – sen kärjekkäimpänä nykymuotona ”sotakone” – on vaarallisella tavalla alistamassa inhimillistä ja älyllistä. Itse asiassa on käynnissä sota ihmistä it-

seen vastaan, mutta ihminen ei vielä ole sitä hävinnyt. Sekä ihmisen ”hyvä” että ”paha” on ihmistyön tulosta.

Lähdeviitteet voin toimittaa niitä haluaville esimerkiksi sähköpostitse.

Toinen motto, naisinen työ

Vepsän kielessä sana t’ö, tarkoittaa muokkausvaiheessaan olevaa tai valmiiksi muokattua pellavaa. Yhdellä sanalla ilmaistaan paljon: työn *tulos* on valmis pellava, käyttöesine, sen valmistus on monivaiheinen prosessi. *Ihminen, nainen*, oli prosessin käynnistäjä, ylläpitäjä, siis *työntekijä*, joka sekä aloitti että päätti kyseisen *työprosessin*. Pellavan valmistamisen vaiheita oli useita. Maanmuokkauksen, kylvämisen, sadon korjaamisen jälkeen pellavaa ainakin loukutettiin, liotettiin, lihdattiin ja sivistettiin ennen seuraavia vaiheita. Työ oli sekä raskasta että taitoa ja älyä vaativaa. Jokaisessa vaiheessa tarvittiin erilaisia (työn)*paikkoja* ja *työvälineitä*. Työn tulos osoitettiin ennen kaikkea *muiden* eikä pelkästään tekijän omaan käyttöön. Käyttötarkoitukset olivat monenlaiset. Pellava palveli eri muodoissaan sekä ihmisyksilöä, ihmisen ja luonnon välisissä sekä ihmisten keskinäisissä suhteissa. Se toimi siis monitahoisesti ihmisen sivistäjänä.

Epämääräinen työ

Ensimmäinen havaintoni oli työ-käsitteen epämääräinen määrittely ja käyttö. Esimerkiksi työnsosiologia ei tiedä, mitä on työ ja onko esimerkiksi koti-työ työtä vai ns. vapaa-aikaa tai jotain muuta. Lapsen hoitaminen palkallisena myönnetään hieman epäröiden työksi. Tosin jotkut talousprofessorit kurtistavat kulmakarvojaan snelmanilaisittain: ei, ei, kotona ne on ennenkin hoidettu – liian kallista. Lapsen hoitaminen vuorokauden eri aikoina ja

paikoissa, kuten kotona tai kaduilla, matkoilla tai hotelleissa, ei aivan selvästi määriyty työkse.

Mistä työssä maksetaan? Kun firman konsultti tekee aivan samanlaisen työn kuin opiskelija, saa konsultti siitä palkan ja toimeentulon. Opiskelija sen sijaan tekee velkarahalla saman ja päinvastoin menettää toimeentuloaan ennakkoon. Ainakaan ”puhdas tulos” ei ole se, josta palkka tai palkkio maksetaan. Keille ja mitä työstä maksetaan? Kun uutta työntekijää haetaan, kysytään koulutusta ja kokemusta. Tilastojen mukaan enemmän koulutettu voi saada parempaa palkkaa. Ei kuitenkaan aina. Samasta työstä sama palkka? Ei kuitenkaan naiskupuolen edustajalle.

Universaalinen työ

Toinen havaintoni oli käsitteen eräänlainen ihmiselämän ja -yhteiskuntien kaikenkattavuus, universaalisuus. Työ ja työtä ilmenee kaikkialla. Se on ihmisissä ja ihmisten muodostamissa materiaalisissa ja sosiaalisissa rakenteissa. Työ liitetään ja liittyy hyvin monenlaiseen kulttuuriseen ja yhteiskunnalliseen paikkaan ja merkitykseen, kuten näkyvään ja näkymättömään tulokseen, elämänehtoihin, yksilöön, ihmisarvoon, epäinhimilliseen tai inhimilliseen, työpalkkaan, elämän työhön. Työtä mitataan tuloksella, tuottavuudella, arvolla, palkalla, ajalla, laadulla jne. Sillä on todella kiinteä ja moninainen suhde aikaan. On tunti-, päivä-, yö-, kuukausi-, vuosi-, kausi-, urakka- jne. työtä.

Länsimaisissa yhteiskunnissa työn tekijöiksi mainitaan useimmiten miehet, mutta valtaosa työn esineellisistä tuloksista on ollut ja on lasten, jopa pienimpien lasten työn tulosta. Ovatko lapset poistuneet meillä työn maailmasta, kun heidät on ns. institutionalisoitu kouluun ja perheistetty? Eivätkö lapset rakenna itseään, ihmistä, sosiaalista päivittäin ja siten tuota perustavanlaatuisesti ihmisyyhteiskuntia itseään? Aikaperspektiivi vain on toinen kuin kvartaalitalouden tuloslaskennassa.

Elävä uuden arvon luoja

Kolmas havaintoni oli, että työ on kuin elollinen olio. Se on jatkuvassa liikkeessä. Se prosessoi ja tuottaa aina ja kaikkialla jotakin. Sen liikettä ja elollisuutta pitävät käynnissä ihmiset itse. Ihminen itse on puhaltanut työhönsä, itsensä ja ulkopuoli-

sen maailman väliseen kanssakäymisen suhteeseen ikään kuin elävän hengen. *Elävä* on aiemmin tarkoittanut eläintä ja myös laajemmin ’sitä, joka tai mikä elää ja liikkuu’. *Luoda*-verbin alkuperäiseksi merkitykseksi puolestaan on arveltu suomen lähi- ja etäkielten merkitysten perusteella verbiä ’heitteä’. Näissä luoda merkitsee myös muun muassa *pohtaa viljaa, nostaa, ravistaa, luoda kangasta*.

Luominen näyttää olleen siis varsin työn tekemisen näköistä puuhaa. Ihminen voi työllään luoda aivan konkreettista, materiaalista, mutta myös abstraktimpaa, kuten sosiaalisia suhteita, taide-teoksia ja vaikka mitä. Työ elää, se on ihmisen liikkuttama prosessi, jonka erityisyys on kyvyssä luoda uutta arvoa. Esine ei itsessään, ei rahaesinekään, luo yhtään mitään. Suomen lähi- ja etäsu-kukielissä *arvo* tarkoittaa paitsi *hintaa* myös *järkeä, ymmärrystä, selkoa*. Kun suomalainen muinoin *loi arvoa*, niin hän saattoi siis yhtä hyvin tehdä esinettä, jolla voi olla hinta, tai sitten vain laajensi järkeään tai ymmärrystään ottaessaan selkoa. Hän ei ilmiselvästi tarvinnut työhönsä ulkopuolista hallitsijaa, arvioijaa, hinnoittelijaa eikä ylipäätensä mitään erillistä ”järjettäjää”.

Paikalliset ja paikattomat työt

Neljäs havaintoni koski työpaikkoja. Paikkaa ja omistajuutta koskevat työn merkitykset näyttävät julkisessa puheessa tärkeimmiltä. Joillakin esimerkiksi on oma tai vakituinen työpaikka, toisilla ei ole tai on vain pätke. Se, joka omistaa tai hallitsee työn tai työpaikan ja samalla työntekijän, voi käyttää näitä tarpeensa mukaan.

Työpaikat voivat hävitä, ne voivat muuttaa paikkakuntaa tai siirtyä hetkessä ulkomaille. Tämän itsenäisen oliomuodon ja liikkuvuuden työpaikoille antaa juuri niiden omistajuus. Yhden työpaikan ja sen ”omistajan” keskinäinen suhde on sellainen, että paikka määrää omistajaa. Omistaja luopuu, irtoaa tai irtisanotaan työpaikastaan, hän kaipaa ja etsii työpaikkaa. Ei koskaan toisin päin. Monien työpaikkojen menestyvällä omistajalla on toisin päin. Häntä työpaikat etsivät, jäljestävät ja yrittävät saada kiinni. Työpaikoilla on tässä apunaan tehokkaat pääkallonmetsästäjät eli headhunterit.

Työtä on paljon tutkittu ja eräässä tutkimuksessa on tultu siihen tulokseen, että työ olisi häviämässä, siis poistumassa keskuudestamme tykkäänä. Tässä tulkinnassa lienee kysymys siitä, että palkkatyö olisi ainut työn muoto maailmassa. Tä-

män normin mukaisessa meta-ajattelussa työ on ikään kuin rajallinen suure tai kakku, jonka joku voi omistaa. Ne, jotka omistavat työn, voivat jakaa sitä toisillekin, jos haluavat. Työn omistajalla, työn ”antajilla”, ei tällä haavaa riitä jakaa työtä kaikille. Puuttuvat palkkarahat tai ei ole sopivia työntekijöitä. Kunta ja valtio ovat kroonisessa rahapulassa, koska näiden työntekijät sen sijaan, että tuottaisivat taloudellista kilpakykyä, keskittyvät pelkästään yhteisten varantojen syömiseen.

Työn katoamisesta on vuosisatoja syytetty koneita ja teknologiaa. Ne ovat ottaneet yhteiskuntien tärkeimmät komponentit. Koneet valtaavat työn ja jättävät ihmiset nuolemaan näppejään. He joutuvat tekemään näin, koska ei ole muutaakaan suuhun pantavaa. Koneet syövät ihmisten ruoan, ovat aktivoituneet valtavasti ja jättäneet työvoiman, suuret työttömien joukot, ympäri maailmaa kvalifikaatiossa kauas jälkeensä. Materian yliälyllistymistä?

Työpaikoilla – kuten kuolleilla sieluilla ennen – voidaan käydä raakaa kauppaa. Vielä haamuina olevien työpaikkojen omistaja voi esimerkiksi luvata luoda kunnalle seuraavien viiden, kymmenen vuoden aikana 22 työpaikkaa, mikäli kunta antaa ilmaiseksi paikan, takaa hallin lainan ja maksaa 11 työntekijän palkat. Ennen kuin viisi tai kymmenen vuotta oli kulunut, oli paikalla talattu savikenttä, eikä ainuttakaan työpaikkaa.

Paikka merkitsee kaikissa itämerensuomalaisissa kielissä sekä *kohtaa* että *paikkatilkkuja*. *Paikka* on eri kielialueiden kiertolainen ja sen yhdistävänä merkitysaineksena on ”erivärinen ympäristöstään erottuva täplä tai kohta”. Työpaikan määrittely tällä tarkkuudella lieenee riittävä sen moni-ilmeisyyden ja -leisyyden vuoksi.

Alistettu, hävettävä, myyttinen

Viides ja ehkä kaikkein yllätravin havaintoni oli, että työtä ei yleensä, huolimatta kaikista sen sankarillisista ominaisuuksista, käsitellä sille kuuluvan arvon mukaisesti, vaan se näyttää olevan mitä moninaisimmin alistettu ja hävetty. Sille annetaan myös myyttisiä ominaisuuksia. Yleisesti ottaen käsite työ vaikuttaa esteettisesti jotenkin arkipäiväiseltä, jopa rumalta. Erityisesti naisten työtä väheksytään, peitellään ja käsitellään ilmeisesti omistus- ja valtarakenteiden sille antamien merkitysten mukaisesti: akkojen töitä. Toisaalta esimerkiksi äidinrakkauten rinnalla työstä puhumi-

nen tuntuu lähes rikolliselta. Työ voisi ikään kuin saastuttaa äidinrakkauten. Tästä yhteydestä työ on ehdottomasti hätisteltävä pois, vaiettava alamaailman olio. Äidinrakkautta ei ainakaan voisi nimittää työksi. Äitityöksi? Ei!

Työn tuloksesta käydään kisa

Työn tulos on jotain, mitä ei vielä ennen tekijän työhön ryhtymistä ollut, vaan vasta sen jälkeen. Työ on yhteisöllistä ja yhteiskunnallista. Työllä tuotetaan arvoa muille, ei vain itselle. Erilaisia työn tuloksia arvotetaan eri tavalla. Metsästyksen ja maatalous- sekä teollisuustyö tuntuvat hyvin tärkeiltä, suurilta ja arvokkailta. Tällaista työtä tekevät miehet. Myös korkea älyllinen ja taiteellinen työ on kuulunut miehille. Palvelu(s)työ on tärkeiden, ns. tuottavien ja älyllisesti vaativien töiden ja työpaikkojen rinnalla toissijainen, mutta kuitenkin välttämätön. Tämän tiesi jo Aristoteles. Hänen aikanaan tämän työn tekivät orjat ja naiset, nykyään naiset ja lapset.

Julkisten palveluiden, ns. hyvinvointityön, määrittely vain menoksi, mutta ei tuloksi, on yksi tämän työn arvosta käytävän kisan muoto, kamppailun ideologinen rakenneosa. Siinä yhteiskunnan ”toinen” eli naissukupuoli pyritään pitämään ”sille määrättyllä”, alistaisella paikallaan, kuin torpparit aikanaan. Sukupuolella ei ole mitään tekemistä työn ja sen tuottaman arvon kanssa, mutta kun naiset ovat olleet kautta historian hyödynnettävissä – ehkä juuri äitiyden vuoksi, niin heitä hyödynnetään. Kun työn tuloksesta halutaan mitata ulos mahdollisimman paljon itselle, on sallittua ja laillista kaikki se, mihin hyödynnettävät itse suostuvat.

Suomi ei olisi Nokia-maa ilman julkista päivähoidon- ja koulutusjärjestelmäämme. Pääjohtajilla ei olisi käsissään niitä huimaavia voittoja, joita nyt on. Heidän tulonsa eivät ole heidän omien töidensä tuloksia. Työn tuottamien – ja tässä ketjussa ovat vahvasti mukana esimerkiksi sosiaalityöntekijät – arvojen omistus, kasaumat ja polarisoitumiset rakentuvat ja valuvat kohtioihinsa tiettyjen yhteiskunnallisten omistus- ja valtarakenteiden kautta ja ovat olemassa siitä huolimatta, halutaanko tämä sanoa ääneen vai ei.

Sosiaalisen ja esineellisen työn paradoksit

Sosiaalinen työ, kuten lapsen imettäminen tai van-

huksen hoitaminen, tuottaa yhteiskunnan arvokainta pääomaa: inhimillistä työvoimaa. Adam Smithin, Karl Marxin ja Sauli Niinistön mukaan vain työvoima kykenee luomaan arvoa enemmän kuin sen oma arvo on. Joten: mitä korkealaatuisempaa (tietävämpää, luovempaa, sosiaalisempaa, monipuolisempaa, ahkerampaa) työvoimaa sosiaalinen työ tuottaa, sitä mittavamman määrän arvoa työvoima ehtii yhteiskuntaan työuransa aikana tuottaa. Ihmisyys laadusta puhumattakaan.

Paradoksi on siinä, että kapitalismi on tajunnut tämän kehityksen: se on alkanut kytkeä tätä ihmiselämän ja -kulttuurin ydinosa muodostavan työn tuotosta ja arvoa aiempaa tiiviimmin globaalien arvomuodostuksen osaksi. Esimerkiksi kasvatuksen, päivähoidon ja koulutuksen ”tuottavuuden” mittaaminen ei kuitenkaan taivu vuosi- tai kvartaalitulostajoina laskettaviin suureisiin. Kun peruskoulun tuottavuutta mitataan (kuten nyt mitataan) samalla tavalla kuin tehtaalla, sen tuottavuus on romahtanut: 1950-luvulla luokissa istui vähintään 40 oppilasta kahdessa eri vuorossa, nyt oppilaita on tuskin puolet tästä ja vain yhdessä vuorossa. Vaikka tällaiset mittaamis- ym. arvonnäytystavat ovat kerta toisensa jälkeen näyttäneet absurdiutensa, niitä käytetään kuitenkin lisääntyvästi. Inhimillisen älyn madaltamista pelkän materian tasolle?

Maailmanlaajuisesti on käynnissä erityisesti naisten ja myös lasten työn aiempaa voimakkaampi riisto. Tämä ilmenee muun muassa naisten ja lasten köyhyyden ja syrjäytyneisyyden lisääntymisenä kaikissa maailman kolkissa. Suomessa kuntien hyvinvointityön tuottaman sosiaalitaloudellisen arvon omistamisesta ja uudelleenjaosta on mielestäni kysymys myös kuntien palvelurakennemuutoksessa.

Sosiaalinen työ ihmisen arvon kasvattaja

Olen ymmärtänyt työn marxilaisittain esineellissosiaalisena toimintana. Ihminen luo uutta esineellistä ja sosiaalista ja viime kädessä itseään vuorovaikutussuhteessa luontoon ja itseensä. Ihmistyö on aina kohteellista ja yhteiskunnat rakentuvat työtoiminnan avulla tuottaviksi organisaatioiksi. Elintarpeet ovat ennen kaikkea esineellistä, mutta niiden tuotanto ja jako sosiaalista toimintaa. Ns. alkuperäinen elintarpeiden hankkimisessa ja jakamisessa vallinnut ihmisten välinen sosiaalinen suhde on nykyjärjestelmässä, kapita-

lismassa, korvautunut rahasuhteella. Onko näin maailman tappiin asti?

Esineellinen työ on kaikille ymmärrettävää. Mutta mitä on työn kohteena ja toimintana sosiaalinen työ? Itse ymmärrän sen ihmisyys, ihmisen (itsensä) muodostamistyöksi, en pelkästään tai lähinnä vapaaehtoistyöksi. En myöskään näe sosiaalista vain tärkeänä, mutta toissijaisena tuotannon ja tuloksenteon edellytyksenä, kuten monissa sosiaalisen pääoman keskusteluissa ja mallinnuksissa näytään ajattelevan. Näissä sosiaalisen rooli supistetaan tai rajataan lähinnä eräänlaiseksi esineellisen kannattelijaksi. Tämäkin ominaisuus sosiaalisella työllä on. Sosiaalisen voi nähdä sekä ”välineellisenä” että ”kohteellisenä”. Sosiaalisen työn kohteena on laajasti ihminen itse yksilöllisenä ja yhteisöllisenä, historiallisena ja kulttuurisena. Ihmisyhteiskuntien sosiaalinen, ihmismäinen, on kaiken kaikkiaan laajentunut ja kasvanut, mutta onko se ikään kuin ajamassa historiallisesti esineellisen ohi?

Historiallinen kehitys on tuonut ihmistä muodostavan psykofyysisen ja sosiaalisen työn uuteen, entistä rikkaampaan (= arvoa enemmän luovaan) ja intensiivisempään vaiheeseen. Ns. hyvinvointiyhteiskuntien synnyssä 1900-luvun jälkipuoliskolla kiteytyy ihmistä muodostavan työn historiallinen uusi. Marxia ei kannata moittia siitä, että ihmisyhteiskunnat ovat muuttuvia, ilmeisesti kehittyviäkin. Hänen aikanaan palkallista hyvinvointityötä tekevien joukko rajoittui muuttamaan yliopisto-, laki- ja pappismieheen. Ei siitä vielä kyennyt kategorioita eikä yhteiskunnallista voimaa tai subjektia muodostamaan. Ihmistyön käsite hänellä on ja sillä hän tarkoittaa kaikkea ihmistyötä. Hän myös alleviivaa naisten ja lasten yhteiskunnallisen painoarvon kasvamista.

Nykyään maamme kunnissa noin 400 000 ihmistä eli koko kansasta kahdeksan prosenttia tekee palkallista hyvinvointityötä. Suomen runsaasta parista miljoonasta palkkatyöläisestä joka viides ja yli miljoonasta naispalkkatyöläisestä joka kolmas on kutsuttu tekemään ihmistä muodostavaa hyvinvointityötä. Olemme itse demokratiamme puitteissa tilanneet näiltä ihmisiltä tällaisen työpanoksen. Maksamme heille yhteisistä verovarjoistamme palkan. Tämä palkka on heidän ja heidän perheidensä toimeentulon perusta. Ruotsissa ja eräissä muissa EU-maissa nämä suhdelluvut ovat vieläkin raflaavampia.

Työn tekijöiden näkökulmasta tarkasteltuna historian tuottama perusjako kulkee pitkälti esi-

neellisen ja sosiaalisen – ja samalla miesten ja naisten – välissä. Esineiden tuottamista on pidetty arvokkaampana, eikä sosiaalista työtä oikein vieläkään kunnon työksi näytä hyväksyttävän. Naistutkijat puhuvat naistyön sorron jatkuvuudesta. Esineellä, kuten aseella, voi hallita ei-aseellista, sosiaalista. *Ase* on johdos ikivanhasta verbistä *asea*, jonka alkuperäinen merkitys lienee ”panna kuntoon”, ”asettaa”. Myös sana *asua* on johdos tästä verbistä. Ei kovinkaan sotaisaa siis.

Ihmisen arvon pienennys

Vaikka esineellisen työn käsitettä tai tulosta ei voikaan samastaa maailmanlaajuiseen sotakoneeseen, tekevät globaalimarkkinatalous ja sotakone eittämättä maailmanvalloitustaan käsi kädessä. Molemmat ovat nousseet ihmisen kädestä, kokonaisihmisen työstä. Esineellisen kehittyminen, sen älyllistäminen näyttää helvetillisen vaaralliselta nykymuotoiseen omistus- ja valtajärjestelmään kytkettynä. Globaalista maailmantaloudesta sotakoneineen näyttää kehittyneen ihmislajin uskannibalismi, oman lajin ja sen elämän edellytysten pelottava tuhoaja, systeeminen arvoja arvonriistoketju, jolla tuotetaan esinettä, rahaa, elämää ja valtaa yhteen kohtioon ja toiseen tuhoa, kuolemaa, hävitystä ja vallan puutetta. Arvostetut tutkijat ovat tulleet siihen tulokseen, ettei tämä turbosotakone ole kenenkään turvallisuuden tuoja, vaan ihmiskunnan itsensä potentiaalinen tuhoaja.

Erityisesti sodissa ihmisen arvo, ihmistyön ja kulttuurin arvo, pienenee ja mitätöityy. Ihminen käy olemattoman pieneksi sekä henkisesti ja sosiaalisesti että fyysisesti. Joka vuosi sodissa tuhoataan yli 500 000 ihmistä, joista noin 75 prosenttia on siviilejä, lapsia, vanhuksia, äitejä ja isiä. Siviilien uhrimäärän raju kasvu on nimenomaan 1900-luvun ilmiö. Koskaan aikaisemmin ei väkivaltakoneisto ole riistänyt niin paljon luonnon ja ihmisen itsensä elämää ja kulttuuria kuin meidän aikamme.

Maailmanlaajuinen sotakone syö valtavia summia julkisia varoja. Sotilaiden määrä on yli 50 miljoonaa. Me elätämme ja lihotamme tätä tuholaisjoukkoa. Yhdysvallat ja EU-maat käyttävät pelkästään asesuunnitteluun, tutkimiseen ja kehittämiseen n. 50 miljardia dollaria vuosittain ja vievät aseita eniten eli kaksi kolmasosaa maail-

man kaikesta aseviennistä. Ydinkärkiä oli vuonna 2001 noin 19 000 kappaletta ja yksi vaatimatoman kokoinen ydinpommei voi tuhota suuren kaupungin.

SIPRI:n tutkimusten mukaan sotakone kulutti viime vuonna 1 118 biljoonan dollarin verran ihmistyöllä muodostettua arvoa eli keskimäärin 173 dollaria jokaisen maailman ihmisen kukkarosta. Menot ovat kasvaneet huikasta vauhtia, 34 prosenttia vuodesta 1996. Sotateollisuus ja kauppa ovat keskittyneet muutamien USA:ssa ja Euroopassa sijaitsevien jättyhtiöiden käsiin. Näiltä hallitukset ostavat. Sotabusiness pimenee, sitä yksityistetään kovaa vauhtia. Sotateknologia on ottanut erityisesti 1990-luvulta lähtien kohteekseen nimenomaan siviilien tuhoamisen.

Valtaeliittimme puhuu kuin leivästä Natoon liittymisestä hinnalla millä hyvänsä. Asialle se ei aseta kustannuskattoa eikä tuottavuuden nostovaatimusta, kuten julkisen sektorin naistyölle. Sotilasmenot sidottiin Lipposen hallituksen toimesta indeksiin, mutta esimerkiksi lapsilisiä ja eläkekeitä ei. Esineellinen ja sosiaalinen näyttävät asetuvan vastakkaisiin kohtioihin, jyrkästi eriarvoistuviin elämän ja mm. julkisen varannon aseisiin ja paikkoihin.

Ihmisen ja työn suhde on pysyvä, ikuinen liitto. Ihminen ei voi lopettaa työn kautta muodostunutta ja alati uudistuvaa ja uutta luovaa rakkaussuhdettaan luontoon ja muihin ihmisiin, koska ihminen elää vain siinä ja siitä. Ero ei ole mahdollinen. Jos ihminen yrittää sanoutua yksipuolisesti irti luonto-yhteiskuntasuhteesta, aineen ja arvon vaihdanta- ja kiertokulkusuhteesta, häviää hän armotta. Luonto kulkee hänen ylitseen.

Kykeneekö ihmiskunta ylittämään historiallisen haasteen ja siirtymään ihmisestä muodostavan ja kasvattavan sosiaalisen, ihmismäisten suhteiden, maailmaan nykyisestä rahasuhteisiin pelkistyneistä väkivallan ja esineen vallan maailmasta?

Leino kirjoitti alussa siteeraamani runon vuonna 1919 kansalaissotaa ja suurta kansan joukkotuhoamista seuranneena aikana. Sodan, ihmistuhon ankeuden voi aistia, mutta myös sen, että ihminen kaipaa ja rakentaa itseään, ihmisyttään, ”kuolottuuttaan”. Ei ihminen, ei pieni lapsikaan, ole ensisijaisesti omistamista varten eikä mitään hallinta-, talous- tai väkivaltajärjestelmää varten. Ihminen on itseään, omaa ihmisyttään, sen vartumista, kasvamista ja sivistymistä varten.